עין משפט נר מצוה

כט א מיי' פט"ו מהל' עדות הלכה א סמג עשין קי טוש"ע ח"מ סי' לא סעיף א:
ל ב מיי' פט"ו מהל' טוען ונטען הל' ה סמג עשין נה טוש"ע ח"מ סי' קמו סעיף כג:
לא ג מיי' פי"ב מהל' גירושין הלכה כג סמג עשין נ טוש"ע אה"ע סי' קנב סעיף ג וסי' יז סעיף מג וע"ש:
לב ד מיי' פ"כ מהלכות איסורי ביאה הלכה ד טוש"ע אה"ע סי' ג סעיף א ג ג:

◆

רבינו גרשום

באבהתי לא איתכחוש. להכי אוקמה נכסי בחזקת אבהתא דהאי: [ב' כתי עד"] המכחישות זו את זו. בעדות אחת: אמר רב הונא. אע"ג דבהאי עדות מוכחשות הן זו באה בפני עצמה בעדות אחרת ומעידה וכשירה משום דלא ידעי איזו כת משקרא ולהכי אידך כת נמי באה בפני עצמה ומעידה וכשירה אבל תרוייהו כחדא לא מצי למיתי משום דאיכא למימר דחדא מינייהו מוכחשת היא ורב חסדא אמר בהדי סהדי שקרי למה לי הואיל דאתכחשא חדא מינייהו בחזקת מוכחשין נינהו תרוייהו ולא מצי לאסהודי נמי בעדות אחרת דממ"נ חדא מנייהו פסולה היא: נימא רב נחמן דאמר. נהי דאיתכחוש באכילה באבהתא מי מתכחש ומצי לאסהודי על אבהתא ס"ל כדרב הונא דהכי נמי אמר רב הונא אע"ג דאיתכחשא בהאי עדות זו באה בפני עצמה ומעידה משום דליכא למיקם עלה דמילתא מאן מוכחשין וה"נ אידך: ורבא. דאמר שוו עדות מוכחשת ס"ל כרב חסדא: אליבא דרב חסדא כ"ע לא פליגי. דאפי' רב נחמן מודי דכיון דרב חסדא פוסלו לכל עדיות אע"ג דבחד עדות מכחשי אהדדי בשאר עדיות דעלמא לא מכחשי כ"ש דס"ל לרב חסדא דהיכא דמכחשי באותו עדות במקצת באכילתה בלבד דהם מוכחשין נמי לאבהתי ולא מוקמי' נכסי בחזקת אבהתא: כי פליגי. רב נחמן ורבא: אליבא דרב הונא. דאמר זו באה בפני עצמה ומעידה וזו באה בפני עצמה ומעידה רב נחמן דאמר נהי דאתכחוש באכילה באבהתא מי מכחשא ס"ל כרב הונא הואיל דליכא למיקם עלה דמילתא מאן מוכחשין: ורבא אמר לך כו' אבל באותה עדות לא מהימנא כלל: הדר אייתי אידך סהדי נמי דשל אבהתי הוי דהשתא מיתכחשי כולה עדות אמר רב נחמן אנן אחתינה לההוא דאייתי מעיקרא סהדי דהוי דאבהתי ונטלנו ניכסי מהאי דהוי מוחזק בהו ויהביהו ליה וכיון דהדר אידך ואייתי סהדי דאבהתיה הנאי סלקין להא דיהיבנא ליה ומהדרי להו להאי ולזילותא דבי דינא דיהבי להאי בתחלה והדר יהבי לאידך לא חיישינן דודאי אנן אחתינן ליה ואנן מסקינן ליה: שנים אומרים מת בעל. במדינת הים: ושנים אומרים לא נתגרשה. שאותן עדים עמנו היו באותה שעה: בזמן שבאו עדים נמי שאמרו שלא מת ואחר כך נשאת לבעל הואיל דהני מכחשי הני בדין הוא שתצא דמתמרי' גבי אשת איש [אבל] נשאת על פי שנים

באבהתא מי אתכחש לימא רבא ורב נחמן בפלוגתא דרב הונא ורב חסדא קמיפלגי א)דאיתמר ב' כתי עדים המכחישות זו את זו אמר רב הונא אזו באה בפני עצמה ומעידה וזו באה בפני עצמה ומעידה ורב חסדא אמר בהדי סהדי שקרי למה לי לימא רב נחמן דאמר כרב הונא ורבא כרב חסדא (א) אליבא דרב חסדא כולי עלמא לא פליגי כי פליגי אליבא דרב הונא רב נחמן כרב הונא ורבא עד כאן לא קאמר רב הונא אלא לעדות אחרת אבל לאותה עדות לא הדר אייתי סהדי דאבהתיה היא אמר רב נחמן באנן אחתיניה אנן מסקינן ליה לזילותא דבי דינא לא חיישינן מתיב רבא ואיתימא רבי זעירא ג)שנים אומרים מת ושנים אומרים לא מת שנים אומרים נתגרשה ושנים אומרים לא נתגרשה הרי זו לא תנשא ואם נשאת לא תצא רבי מנחם ברבי יוסי אומר ד)תצא אמר ר' מנחם בר' יוסי אימתי אני אומר תצא בזמן שבאו עדים ואח"כ נשאת אבל נשאת ואח"כ באו עדים הרי זו לא תצא א"ל אנא סברי למעבד עובדא השתא דאותיבתן את ואותבן רב המנונא בסוריא לא עבדינן בה עובדא נפק עבד עובדא מאן דחזא סבר טעותא היא בידיה ולא היא אלא משום ה)דתליא באשלי רברבי ו)דתנן רבי יהודה אומר דאין מעלין לכהונה על פי עד אחד אמר ר' אלעזר אימתי (ב) במקום שיש עוררין אבל במקום שאין עוררין מעלין לכהונה על פי עד אחד רבן שמעון בן גמליאל אומר משום ר' שמעון בן הסגן מעלין לכהונה ע"פ עד אחד רשב"ג היינו ר' אלעזר וכי תימא ערער חד איכא בינייהו רבי אלעזר סבר ערער חד
ורשב"ג

וזו באה בפני עצמה ומעידה. תימה בין לרב הונא בין לרב חסדא נהמניהו לבתראי במיגו דאי בעי פסלינהו לקמאי בגזלנותא ומיהו במיגו דאי בעי הוי מזמי להו ליכא להמניהו דיראים להזמן פן יוזמו גם הם ונראה לי דמיגו במקום עדים לא אמרינן י)(ועוד) דמיגו לא יוכל לסייעם יותר משני עדים ואפי' היו עמהן ק' עדים אין נאמנין דהוי כמאה ועוד אומר ר"י דלא שייך מיגו (ו) דאין דעת שניהם שוה ומה שירצה זה לטעון לא יטעון זה: **ורב נחמן כרב הונא.** תימה דבפרק ב' דכתובות (דף יט:) תניא שנים שהיו חתומין על השטר ומתו ובאו שנים ואמרו (ז) שכתב ידם הוא אבל קטנים או פסולי עדות או אנוסים היו אם כתב ידם יוצא ממקום אחר אין נאמנין ופריך ומגבי' ביה בשטרא תרי ותרי נינהו ומסיק התם כ)(כרב) נחמן דלא מגבינן בשטרא ואוקי תרי להדי תרי ואוקי ממונא בחזקת מריה ואמאי לא מגבינן ביה והא סבירא ליה הכא כרב הונא דכשרים הם לעדות אחרת דמוקמינן להו אחזקת כשרות והתם (ח) כעדות אחרת דמי דהא אין מכחישים אלו את החתומים בזאת המלוה שהיו אומרים אין חייב לו כלום אלא שאמרו איככם נאמנים בדבר זה דפסולים הייתם והוה לן למימר דנאמנים כמו הכא דכשרים אף על גב דאלו מכחישים אותם ופוסלים וחושבין אותן כשאר פסולים לכל דבר עדות ואומר ר"י דכי אמרו קטנים היו ליכא לאוקמינהו אחזקייהו וכן אנוסים נמי לא מפקי להו מחזקת כשרות דאמרינן אנוסים היו מחמת נפשות ופסולי עדות היו איכא למימר כגון שפוסלים אותן משנולדו שאומרים קרובים היו ועכשיו נתרחקו ל): **ורבא כרב חסדא.** ואם תאמר אם כן אמאי משיב רבא במרובה (ב"ק דף עב: ושם ד"ה אין) ובפ' זה בורר (סנהדרין דף כז. ושם ד"ה אין) עד זומם חידוש הוא ואין לך בו אלא משעת חידושו והלא מה שהוא נפסל אינו חידוש דהא מן הדין היה להיות לשניהן פסולים כמו בשני כתי עדים המכחישות זו את זו א"כ לא הוי חידוש אלא מה שהמוזמין כשרים ואומר ר"י דרבא דאמר חידוש הוא לא הוי אלא לפי המסקנא דאתי שפיר כרב הונא:

אנן אחתינן ליה אנן מסקינן ליה. ואם היה אותו דלית ליה חזקת אבהתיה מוחזק תחילה אתי שפיר אחתינן ומסקינן שנעמידה בידו כאשר היה בתחלה ואפילו לא היה מוחזק לא זה ולא זה מאי לפרש אחתינא ליה למחצה לזה ומסקינא ליה שנוציאנה מידו ויהא דין כל דאלים גבר. ר"י: **ואם ניסת לא תצא.** בפ"ב דכתובות (דף כב: ושם ד"ה כגון) מוקי כשניסת לאחד מעדיה ואומרת ברי לי ומשלא ליכא כדפי' התם: **אבל ניסת ואח"כ באו עדים הרי זו לא תצא.** וטעמא משום זילותא דבי דינא וקשה לרשב"א דעל כרחך לאו טעמא משום זילותא דבי דינא הוא דאם כן אפילו לא נשאת אלא התירוה לינשא תנשא כדמשמע בכל הסוגיא דאיכא זילותא אפילו לא נעשה מעשה וכ"ת דאין ה"נ ונשאת דקאמר היינו שהתירוה לינשא ושוב לא תצא מהיתרה הראשון דבאו עדים ואח"כ נשאת לא מצי לפרושי התירוה לינשא אלא נשאת ממש וע"כ טעמא דמספיקא לא מפקי לה מבעל ולא משום זילותא וי"ל לעולם טעמא משום זילותא ודוקא כשנשאת ואח"כ באו עדים איכא זילותא דבי דינא שכבר נאסרה לכל העולם כיון שנשאת נמצא מה שחוזרין לאסרה לעד שנשאת לו אין חוזרין אלא בעבורו אבל אם באו עדים קודם שנשאת ליכא זילותא דעל כרחך צריכין לחזור מהיתרה הראשון כדי לאסרה לכל העולם הלכך ליכא זילותא אם אוסרים אותה נמי לעדיה. ר"י:
והאמר

בדאבהתא מי איתכחש. עדות של אבהתא קיים הוא והכל מודים בו: **המכחישות זו את זו.** בעדות אחת כגון (ג) שנים אומרים פלוני לוה מפלוני מנה ושנים אחרים הכחישום ואמרו לא לוה ממנו כלום שהרי באותו היום שאתם אומרים שלוה ממנו היה עמנו הלוה כל אותו היום ולא לוה משום אדם כלום ובעדות כזה לא האמינה תורה האחרונים יותר מן הראשונים אלא בעדות הזמה כגון שמעידים על העדים עצמם עמנו הייתם במקום פלוני ולא ראיתם שלוה: **זו באה בפני עצמה ומעידה.** כשאר ח) עדיות שבעולם דלא מחזקינה בפסולה מספק: **וזו באה כו'.** בעדות אחרת. אבל אחד מכת זו ואחד מכת זו אין מצטרפין לעדות אחת דהא אחד מהם פסול בודאי ואין כאן אלא חצי עדות. וטעם דרב הונא משום דאוקי גברא אחזקיה ולא תפסלינהו מספק: ו)**א"ר חסדא בהדי סהדי שקרי למה לי.** ולא יעידו (ד) בשום עדות בעולם דאוקי ז) ממונא אחזקיה ולא תוציאנו מספק שמא העדים פסולים: **לימא רב נחמן.** שמכשיר עדות דאבהתא שהעידו עדים מוכחשים דהיינו עדות אחרת שלא הוכחשו בו כדרב הונא שהכשירם בעדות אחרת שלא הוכחשו בה: **אליבא דרב חסדא כ"ע לא פליגי.** לומר כל אחד אנא סבירא כרב חסדא דודאי רב נחמן לא סבירא ליה כרב חסדא דהא רב חסדא אפילו בעדות אחרת בעלמא פוסל כל שכן בעדות דאבהתא שהוכחשו העדים מאכילה באותו עדות של אותו קרקע: **אבל באותו עדות.** דאותו קרקע עצמו לא. ח)[והלכתא כר"נ שהרי נפסק הדין על פיו כדמוכח לקמן אנן אחתינן]: **הדר אייתי סהדי.** אותו שהפסידו רב נחמן: **דאבהתיה היא.** והרי לשניהם עדי חזקה ועדי אבות ואין כח לזה מזה וכל דאלים גבר כדאמר רב נחמן לקמן בשמעתין (לד:): **אנן מסקינן ליה.** כלומר לא נחזיק את זה יותר מזה הואיל ועדות שניהם שוה: **לזילותא דבי דינא.** שמא ילגלגו הבריות על ב"ד על שסותרין את דיניהם ודמי לחוכא ואיטלולא: **שנים אומרים מת.** אשה שהלך בעלה למדינת הים ובאו שנים ואמרו לה מת בעליך ושנים אומרים לא מת א"נ שנים אומרים נתגרשה בחיי בעלה ואינה זקוקה ליבם ושנים אומרים לא נתגרשה וזקוקה ליבם א"נ כגון (ה) שהיה בעלה קיים ובאין להתירה לאחר הרי זו לא תנשא דאוקי תרי להדי תרי ואיתתא בחזקת איסור אשת איש קיימא: **ואם ניסת לא תנשא.** דיעבד אין לכתחלה לא. ובפרק האשה שנתארמלה ט) פרכינן מכדי תרי ותרי נינהו הכא עליה באשם תלוי קאי ומשני אמר רב ששת כגון שניסת לאחד מעדיה ותו פרכינן היא גופה באשם תלוי קיימא ומשני באומרת ברי לי שמת בעלי: **בזמן שבאו עדים.** האחרונים שאמרו לא מת ולאח"כ ניסת לפיכך תצא שהרי באיסור נשאת שאילו שאלה מב"ד היו אוסרין לה לינשא: **אבל אם נשאת.** על פי עדי מיתה שהתירוה בית דין לינשא ואחר כך באו עדים שהוא קיים לא תצא דחיישינן לזילותא דבי דינא וקשה לרב נחמן: **למעבד עובדא.** דמחתינן ליה ומסקינן ליה ולא ניחוש לזילותא דבי דינא: **דאותיבתן.** השיבותני מברייתא זו: **ואותבן רב המנונא.** השיב לו כמו כן מהא ברייתא דר' מנחם ורבנן: **נפק עבד.** רב נחמן עובדא ולא חש לזילותא דבי דינא: **טעותא היא בידיה.** שלא נזכר מהך ברייתא דלעיל ועוד דאמר לא עבדינן בה עובדא: **דתליא באשלי רברבי.** רבי יהודה ור' אלעזר ור' שמעון ב"ג כולהו סברי להו דלא חיישינן לזילותא דבי דינא כדמפרש רב אשי במסקנא (לג.): **אין מעלין לכהונה.** להחזיק אדם בכהן לאכול בתרומה ולעבוד עבודה ולישא את כפיו על פי עד אחד המעידו שהוא כהן כדמפרש ר' אלעזר לקמיה [בשמעתין]:

א"ר אלעזר אימתי. אין מעלין ע"פ עד אחד בזמן שיש על הכהן עוררין עדים הפוסלים אותו כדמפרש בסמוך. ולפרש דברי ר' יהודה בא ולא לחלוק עליו: **אבל אין עליו עוררים.** אלא קול פסול בעלמא כדמפרש לקמיה [שם] מעלין ע"פ עד אחד שמכחיש את הקול: **רשב"ג היינו ר' אלעזר.** דהא ודאי במקום שיש עוררין עליו לא אמר רשב"ג ליהוי חד נאמן וכי אמר מעלין במקום שאין עוררין קאמר: **ערער חד איכא בינייהו.** והא דקתני בזמן שיש עליו עוררין היינו עד אחד הפוסלו ומכחיש עד אחד המכשירו: **דרבי אלעזר סבר ערער חד.** הוי ערער ואין עד אחד נאמן עליו להכשירו:
ורשב"ג

מסורת הש"ס

א) שבועות דף מז., ב) כתובות דף כב: יבמות דף פח., ג) [ביצה ס. ע"ש ז:], ד) כתובות דף כב:, ה) [בסמוך רש"ש], ו) נ"ל רב חסדא אמר, ז) נ"ל ואוקי. הגהות והדוסים, ח) רש"ל, ט) [כתובות כב:], י) רש"ל מ"ז, כ) [נ"ל רב], ל) [וע"ע תוס' כתובות כ. ד"ה אלא].

◆

הגהות הב"ח

(א) גמ' ורבא כרב חסדא לא אליבא דרב חסדא וכו' ורבא אמר לך עד כאן לא קאמר רב הונא התם אלא: (ב) שם אימתי בזמן שיש עליו עוררין אבל אין עליו עוררין מעלין כצ"ל: (ג) רשב"ם ד"ה המכחישות וכו' כגון שהעידו שנים פלוני לוה: (ד) ד"ה אמר רב חסדא וכו' ולא יעידו עוד בשום עדות: (ה) ד"ה שנים וכו' א"נ כגון שעדיין בעלה קיים: (ו) תוס' ד"ה וזו באה וכו' דלא שייך מיגו אלא באדם אחד אבל בשנים לא שייך מיגו דאין דעת שניהם שוה: (ז) ד"ה ורב נחמן וכו' ואמרו ידענו שכתב ידם הוא זה אבל קטנים היו או פסולי עדות היו או אנוסים: (ח) בא"ד והתם נמי כעדות אחרת דמי:

◆

מוסף רש"י

ב' כתי עדים המכחישות זו את זו. שנים אומרים הרג ושנים אומרים לא הרג (שבועות מז.). זו באה בפני עצמה ומעידה. בעדות אחרת, וכן זו, ואע"פ שאחת פסולה אין לך לפסול לא זו ולא זו, הואיל ואינך יודע איזה מהן פסולה, אבל אחד מכת זו ואחד מכת זו אין נאמנין בעדות אחת, דמה נפשך אחד מהן פסול, והיינו דנקט ביה האי לישנא באה בפני עצמה ומעידה (שם). בהדי סהדי שקרי למה לי. הואיל והאחת פסולה אין אחת מהן נאמנת לשום עדות (שם). באשלי רברבי. בחבלים גדולים ועבים שקשין לינתק, כלומר חכמים גדולים אמרוה ואין כח לבטל דבריהם (ביצה כו.) חבלים עבים וחזקים, וי"א באילנות גדולות כמו (בראשית כא) ויטע אשל (ע"ז ו:). רשב"ג היינו ר' אלעזר. דהא ודאי במקום שיש עוררין לא אמר רשב"ג ליהוי חד נאמן, וכי אמר מעלין במקום שאין עוררין קאמר (כתובות כו.). ערער חד. הוי ערער ואין אחד נאמן עליו להכשירו (שם).

◆

רבינו גרשום (המשך)

שאמרו שמת ואחר כך באו עדים שלא מת הרי זו לא תצא דחיישינן לזילותא דבי דינא שהשיאוה על פי שנים שאמרו שמת וקשיא לרב נחמן: א"ל. רב נחמן: נפק ר' נחמן ועבד עובדא דלא חש לזילותא דבי דינא מאן דחזא דעבד עובדא סבר דטעות הוא בידיה משום דמוקשה ועומד הוא: באשלי רברבי. דסברי דלא חיישינן לזילותא דבי דינא: אין מעלין לכהונה על פי עד אחד. לחלוק לו תרומה: שיש עוררין עליו. בקול ולא בעדות שהוא בן גרושה ובן חלוצה: רשב"ג היינו ר' אלעזר. דבמקום שיש עוררין לא קאמר רשב"ג דמעלין אלא במקום שאין עוררין. א) דר' אלעזר סבר מעלין ולהיכא דאיכא עורר חד אין מעלין ורשב"ג סבר עד דאיכא ערער תרי:

א) נ"ל ערער חד איכא בינייהו דר"א סבר דלא דליכא רק עורר חד ג"כ אין מעלין וכו':